

УДК 78.071.2

*Шмаленко Олеся Олександрівна
старший викладач
Київського національного університету культури і мистецтв*

АНСАМБЛЬ «ЧЕРВОНА РУТА»: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено творчість ансамблю «Червона рута». Проаналізовано діяльність ансамблю «Червона рута» в розрізі традицій української естради та популярної музики.

Ключові слова: ансамбль «Червона рута», українська естрада, музичне мистецтво, пісні, популярна музика.

В статье исследовано творчество ансамбля «Червона рута». Проанализирована деятельность ансамбля «Червона рута» в разрезе традиций украинской эстрады и популярной музыки.

Ключевые слова: ансамбль «Червона рута», украинская эстрада, музыкальное искусство, песни, популярная музыка.

The paper deals with creative of ensemble «Chervona Rutha». It analyzes the activities of the group «Chervona Rutha» in the context of the traditions of Ukrainian pop and popular music.

Key words: ensemble «Chervona Rutha», Ukrainian stage, musical art, songs, popular music.

Вокально-естрадне виконавство – явище динамічне. Незважаючи на відносно невеликий історичний шлях розвитку, воно сформувалось у світовому просторі музичної творчості як унікальне художнє явище, що відрізняється стилістикою, естетикою, поетикою [3]. Вивчення процесів становлення й розвитку діяльності ансамблів дає змогу виявити традиції української естради, що є передумовою становлення і розвитку музичного мистецтва в Україні.

Серед музичних колективів 70-х років своєю самобутністю та творчим доробком вирізняється ансамбль «Червона рута».

Деякі аспекти становлення та розвитку ансамблю «Червона рута» як творчої одиниці, оглядова характеристика її виконавської манери знайшли своє відображення в роботах М. Мозгового[5], М. Поплавського[6], О. Сапожнік [7]. Специфіка вокально-ансамблевого виконавства колективу «Червоної рути» як складової естрадного мистецтва опрацьована в роботі С. Чернякової [9]. Проте в цих роботах не досліджено історію створення ансамблю і не опрацьовано творчого феномену ансамблю «Червона рута». Цим зумовлений вибір теми дослідження.

Метою статті є вивчення діяльності ансамблю «Червона Рута» як творчого феномену естрадного вокально-ансамблевого виконавства другої половини ХХ ст.

Основними завданнями дослідження є:

- дослідити діяльність ансамблю «Червона рута»;
- окреслити характерні риси творчості ансамблю «Червона рута»;
- виявити особливості впливу творчості ансамблю «Червона рута» на розвиток української популярної музики.

Матеріалом дослідження є наукові, науково-популярні, навчально-методичні, періодичні видання з історії створення та становлення ансамблю «Червона рута».

Паралельно з формуванням поп-музики в західних країнах, в Україні досягає розквіту радянська естрада. Зростанню популярності української естрадної пісні сприяли розвиток телебачення, вдосконалення звукозаписувальної та звуковідтворювальної техніки.

М. Мозговий зазначав, що, незважаючи на комерціалізацію популярної музики, вітчизняному пісенному мистецтву вдалося зберегти національну самобутність і високий художній рівень [5, с. 4].

Серед визначних суб'єктивних чинників розвитку української пісні на початку 70-х років слід вважати життя і творчість В. Івасюка. Створені ним у другій половині 60-х – на початку 70-х років численні пісні, зокрема «Червона рута» і «Водограй», донині залишаються класикою вітчизняної естрадної музики [5, с. 12]. Пісня «Червона рута» дала назву молодому колективу.

Естрадний вокальний ансамбль – унікальний художній організм, який представляє особливу сферу функціонування музичного мистецтва естради і відрізняється якістю спільності, узгодженості, гармонії цілого і часткового, складання часток цього цілого і виникнення на його рівні нової якості, що характеризується використанням голосів співаків, електроінструментів і звукопідсилювальної апаратури. Кожен естрадний ансамбль відрізняється особистим стилем виконання, який залежить від змісту музичного твору, складу учасників, використанням інструментів тощо.

Роль кожного учасника в ансамблі більш помітна, ніж у великих виконавських колективах. Виконання різних за стилем партій висувають перед естрадним співаком особливі вимоги. Необхідним стає більш гострий інтонаційний слух, розуміння ускладненої гармонії, гарна музична пам'ять, відмінне почуття ритму, високорозвинені навички ансамблевого співу. Специфіка естрадних ансамблів знайшла відображення в принципах їх комплектування, більш високих критеріях відбору співаків, підвищеній увазі до їх музично-слухових, вокальних та акторських даних [9, с. 10].

Кожен естрадний ансамбль має свої особливості, що створюють його характерний звуковий колорит. Насамперед це своєрідний стиль виконання, що включає співочу манеру, специфічні прийоми виразності. Саме тому естрадному мистецтву притаманні різні інтерпретаційні можливості, які залежать від складу ансамблю і способу художнього мислення, що відбувається у творчому пошуку власної стильової моделі.

Поряд зі змістовною стороною й у безпосередньому зв'язку з нею, висуваються завдання вдосконалювання вокальної техніки, іде пошук нових виразних засобів. «Червона рута» – вокально-інструментальний ансамбль з Чернівців, створений у жовтні 1971 р. при Чернівецькій філармонії трубачем Анатолієм Євдокоменко з музикантів естрадного оркестру Чернівецького університету спеціально для акомпанементу Софії Ротару [2].

Колектив був дуже популярним у колишньому СРСР і за кордоном. Успішно проходили його гастролі за участю Софії Ротару в Болгарії, Чехословаччині, Угорщині, Польщі, ГДР, Фінляндії, Західному Берліні. У репертуарі ансамблю були пісні різних композиторів і авторів, у тому числі «Давай потанцюємо» угорського композитора Габора Прешшера й І.Ковача.

У колективі ансамблю «Червона рута» працювали Анатолій Євдокименко, Олександр Леоненко, Валерій Ляхов, Костянтин Карлов, Володимир Ліньков, Ілля Міський, Валентин Мотов, Георгіна Ляхова, Микола Лепський і інші музиканти. Деякий час музичними керівниками колективу були відомі українські композитори Юрій Шарифов і Валерій Громцев.

Творчий шлях в ансамблі розпочинали такі відомі виконавці, як Аркадій Хоралов і заслужена артистка Молдови Анастасія Лазарюк. З 1976 р. у колективі деякий час працював Валерій Дайнеко (пізніше – учасник ВІА «Пісняри»).

Про рівень майстерності музикантів свідчить отримання Гран-прі на конкурсі виконавців у Ялті в 1981 р. Проте з одинадцяти дисків-гігантів Софії Ротару з «Червоною рутою» було записано тільки чотири.

Переважно колектив «Червона рута» був акомпануючим складом співачки Софії Ротару. За рідкісним виключенням ансамбль працював самостійно без співачки. У їх репертуарі звучали: в першому відділенні – фольклорні гуцульські, буковинські, молдавські, українські пісні, у другому – пісні радянських і зарубіжних авторів.

Сформувавши основу репертуару з популярних пісень ансамблю «Смерічка», серед яких «У Карпатах ходить осінь» Л. Дутківського, «Пісня буде поміж нас», «Водограй», «Червона рута» В. Івасюка, «Залишені квіти» В. Громцева та ін., новостворений вокально-інструментальний ансамбль «Червона рута» поїхав на гастролі завойовувати всесоюзного глядача [2].

Дебютним став виступ колективу в Зоряному містечку перед радянськими космонавтами. Софія Ротару та ансамбль «Червона рута» вперше заявили про себе як представники цілого напряму радянського естрадного мистецтва. Співачка створює свій унікальний стиль, що характеризується тонким і гармонічним змішанням народного мелосу та сучасних естрадних ритмів. Її відкрита, експресивна, піднята манера виконання, оптимізм і ліричність (не позбавлені і драматичних нот), хвилюючий голос, яскрава зовнішність привертають увагу слухачів.

Після вдалого дебюту в Зоряному містечку колектив виступав на сцені Центрального концертного залу «Росія», Кремлівського палацу і Театру естради [8, с. 135]. Популяризація творчості Софії Ротару офіційною владою, як прикладу інтернаціональної радянської культури (етнічна молдаванка виконувала пісні молдавською, українською та російською мовами), щирі симпатії багатомільйонної публіки забезпечували співачці та колективу постійну аудиторію на радіо, телебаченні та активну концертну діяльність.

Українська естрадна пісня у виконанні ВІА «Червона рута» із солісткою Софією Ротару характеризується використанням різних видів національного музичного фольклору (передусім ліричні, протяжні пісні), у тому числі регіонального характеру (веснянки, коломийки тощо), а також міський романс. На цій основі українська

дослідниця Л. Черкашина акцентує увагу, типізує та класифікує професійно-традиційні засади та жанрові переваги національної музичної естради. Серед таких, що домінують, вона називає традиції українського солоспіву та сільського музичного фольклору. Однак, на її думку, професійними жанрами слід вважати: 1) солоспів, традиції якого склалися в творчості українських композиторів ще дожовтневого періоду; 2) радянську ліричну пісню, у тому числі українську; 3) джазове виконавство – інструментальне та вокальне; 4) «традиційну» поп-музику, зокрема шлягер як типовий її жанр [8, с. 126]. Важливим є те, що кожний конкретний твір дає приклад індивідуального варіанту поєднання зазначених жанрово-стильових джерел, особливо це стосується багатьох українських естрадних популярних пісень [8, с. 141].

В ансамблі «Червона рута» відбувається синтез пісні, танцю, акторської гри, інструментального музикування, пантоміми, декламації, руху, жестів, які безпосередньо впливають із настрою, ритму, внутрішньої емоції пісні і природно передаються у виконанні. Був створений насамперед своєрідний стиль виконання: співоча манера, специфічні прийоми виразності. Саме тому естрадному мистецтву притаманні різні інтерпретаційні можливості, які залежать від складу ансамблю і способу художнього мислення, що відбувається у творчому пошуку власної стильової моделі.

У 1972 р. з програмою «Пісні і танці Країни Рад» Софія Ротару і «Червона рута» беруть участь у турне Польщею. У 1973 р. в Болгарії в м. Бургасі відбувся конкурс «Золотий Орфей», на якому Софія Ротару отримала першу премію, виконавши дві пісні: «Моє місто» Євгенія Доги та «Птах» Т. Русева, Д. Дам'янова болгарською мовою. Пісні в її виконанні «Кодри» і «Моє місто» молдавською мовою були записані у фільмі «Весняні співзвучності – 73». У 1973 р. Софія Ротару вперше виходить лауреатом у фінал фестивалю «Пісня року» з піснею «Моє місто». У 1974 р. – виборює першу премію за виконання польської пісні «Хтось» на фестивалі в Польщі у м. Сопоті.

Починаючи з 1970-х рр. пісні у виконанні Софії Ротару постійно стають лауреатами «Пісні року». Вони створюються кращими композиторами і поетами країни: Арно Бабаджанян «Поверни мені музику», Олексій Мажуков – «А музика звучить» і «Червона стріла», Павло Аєдоницький – «Для тих, хто чекає», Оскар Фельцман – «Тільки тобі», Давід Тухманов – «Лелека на даху», «У домі моєму» і «Вальс», Юрій Саульський – «Звичайна історія» і «Осінь мелодія», Олександра Пахмутова – «Темп», Раймонд Паулс – «Танок на барабані», Олександр Зацепін – «Зовсім, як на Землі» тощо. Софія Ротару була першою виконавицею пісень композитора Євгена Мартинова, таких як «Лебедина вірність», «Яблуні в цвіті» і «Балада про матір». Широко відома «патріотична лінія» у творчості співачки, такі пісні як «Батьківщина моя», «Щастя тобі, Земля моя» вважаються шедеврами патріотичної радянської пісні [2, с. 87].

ВІА «Червона Рута» та співачка Софія Ротару були широко відомі не тільки в Радянському Союзі, але й у Європі. Восени 1982 р. Софія Ротару та ансамбль «Червона рута» виступали в Монреалі, щоденно впродовж цілого місяця. Концерти відбувалися в павільйоні, як частина програми монтреальською щорічного фестивалю «Manandhis World». «Червона рута» на фестивалі виконала 10 українських народних і сучасних пісень, а також дві молдавські пісні. Блискуча техніка інструменталістів, глибоке розуміння і виконання репертуару та надзвичайні вокальні здібності вокалістів

захопили публіку. Аранжування музичного керівника ансамблю Анатолія Євдокименка відзначилося мінливістю інструментальних кольорів та багатою гармонією [6, с. 126]. У коротких, але ефектних солях інструменталісти вміло виявляли свої величкі технічні здібності, особливо в «коломиїці», яка частково нагадує американську музику. «Червона рута» застосовує «поліфонічний» стиль у своїх інструментальних переходах.

Певною мірою ансамбль «Червона рута», підтримуючи «віртуозну» гру одиниць, створював власну цілісну віртуозність та неповторність. Так, співачка-скрипалістка, яка виконувала головні вокальні партії, вирізнялася дуже приємним легким і гнучким мецо-сопрано. І, звичайно, неповторним був соковитий і привабливий альт Софії Ротару, що зачарувала слухачів не тільки першими тонами української сучасної пісні «Вперше» (слова і музика Миколи Лозового), але й зовнішньою красою і постанттю. Своєю мімікою і стриманими, але влучними рухами вона передавала будь-яку емоцію: радість, смуток, тривогу, страждання, любов [5, с. 14].

У 1987 р. почалися творчі незгоди між примомою і колективом. У серпні 1989 р. ансамбль залишив Кримську філармонію, в якій працював з 1975 р., і перейшли під «дах» московського ТО «Галерея». Самостійною «Червоною ротою» тоді стали: заслужена артистка України Георгіна Кампо (вокал, скрипка), Володимир Лінков (клавішні), Валерій Ляхов (гітара), Євген Бесараб (бас), Ілля Міський (скрипка, труба), Дмитро Земляний (вокал, гітара), Віктор Андреев (барабани) [7, с. 41].

На початку 1990 р. «Червона рута» в полтавській студії Максима Дунаєвського «Фестиваль» записала альбом, який поєднав традиційний фолк-рок із незвичним для нього джаз- та хард-роковим саундом. Розпад СРСР та економічна криза призвели до зникнення гурту.

Отже, історія створення і становлення ансамблю «Червона рута» нерозривно пов'язана з написанням однойменної пісні В. Івасюка. Беззаперечно можна стверджувати, що творчість ансамблю «Червона рута» переплітається з творчим шляхом заслуженої артистки України Софії Ротару. Саме з «Червоної рути» починали свій творчий шлях багато відомих виконавців. Характерними ознаками ансамблю «Червона рута» були такі: орієнтація на український фольклор; органічний синтез народнопісенних традицій з ритмами, тембрами, гармонічними засобами біг-біту і традиційної естради; оригінальна виконавська манера; художня досконалість виконання. Колектив по-новому представив звучання національних інструментів – домри, балалайки, жалійки, свистульки, тощо. Так відбулося збагачення тембрової палітри естрадного ансамблю: синтез елементів естрадної, академічної і народної музики. Ці особливості творчої діяльності принесли ансамблю заслужений успіх і визнання.

Подальші дослідження історії створення та еволюції творчості ансамблю «Червона рута» мають бути спрямовані на виокремлення тенденцій розвитку української естради під впливом національних традицій.

Література:

1. Грица С. Й. *Мелос української народної епіки / С. Й. Мелос.* – Київ : Наукова думка, 1979. – 247 с. 2. Маслій М. *Левко Дутковський (Дутківський): «Якби нас не розбили поодиночі: мене, Назарія Яремчука і Василя Зінкевича – ми зробили б набагато більше» / М. Маслій // Своя музика.* – 2008. – № 1(2). 3. Ланіна Т.О. *Історичне формування жанру*

естрадно-вокальний ансамбль на прикладі колективів України [Електронний ресурс] / Т. О. Ланіна. – Режим доступу: <http://int-konf.org/konf022015/1013-lanna-t-o-storichne-formuvannya-zhanru-estradno-vokalniy-ansambl-na-priklad-kolektivv-ukrayini.html>.

4. Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) / М. М. Міщенко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – 156 с. **5.** Мозговий М. П. Тенденції становлення і розвитку української естрадної пісні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / М. П. Мозговий. – Київ, 2007. – 24 с. **6.** Поплавський М. М. Антологія сучасної української естради / М. М. Поплавський. – Київ : Преса України, 2004. – 416 с. **7.** Сапожнік О. В. Антологія української популярної естрадної музики. Ч. I. / О. В. Сапожнік. – Київ : ДАКККіМ, 2003. – 154 с. **8.** Черкащина Л. С. Народнопісенні джерела в українській музичній естраді / Л. С. Черкащина // Мистецтво та етнос: зб. наук. праць / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – Київ : Наук. думка, 1991. – С. 126–141. **9.** Чернікова С. В. Генеза естрадного вокально-ансамблевого виконавства та шляхи його професіоналізації: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / С. В. Чернікова. – Харків, 2008. – 21 с.